

Som antallet af udvalgte indskrifter antyder, er bogens sigte forholdsvis begrænset, og Signe Isager kan ikke nå hele vejen om sit emne på dette – om end repræsentative – grundlag. Ikke desto mindre lykkes det gennem kommenteringen at fremhæve en række væsentlige træk ved græske samfundsforhold og ikke mindst at demonstrere, hvor vigtige kilder det epigrafiske materiale er til den antikke socialhistorie. Med Rostovtzeffs grundlæggende værk om det romerske forpagtningssystem *in mente*, kan der næppe herske tvivl om, at studiet af det antikke forpagtningssystem bør bygge på en forståelse af det græske. For det danske marked er Signe Isagers bog således efter anmelderens mening en god start, som gerne sås fulgt op.

Peter Ørsted

KNUD BANNING: Kalkmalerierne i Skånes, Hallands og Blekinges kirker 1100–1600. Kbh., G.E.C. Gad, 1985. 166 s., rigt illustreret. Kr. 195,20.

Denne lille bog er et godt eksempel på anvendt forskning. En gruppe studerende begyndte under Knud Bannings inspiration og ledelse 1965 på et næsten uoverkommeligt projekt, nemlig at registrere (og dermed ikonografisk fortolke) samtlige kalkmalerier i det middelalderlige Danmark. Det førte til en topografisk og en ikonografisk kalkmaleriregistrant som er et uvurderligt redskab for historikere, kunsthistorikere og mange andre. Og det førte 1970 til det lille glimrende tidsskrift »ICO – iconographisk post« ligesom til fire-bindsudgivelsen »A Catalogue of Wall-Paintings in the Churches of Medieval Denmark 1100–1600, Scania, Halland and Blekinge«, 1976–82, og det vil føre til mere. Disse bind behandler indgående alle de indsamlede oplysninger for de tre landsdeles vedkommende. Man kunne ønske sig de andre landsdeles malerier udgivet på samme måde.

Nu er skånebindenes oplysninger lagt til grund for denne populariserende, velillustrerede lille håndbog som naturligvis vil nå et langt større publikum end den videnskabelige udgave, bl.a. på grund af forfatterens sproglige veloplagthed og pædagogiske evner. Studentergruppens indsats har altså ikke kun været arbejde for elfenbenstårnet.

I virkeligheden er det en overordentlig vanskelig opgave Knud Banning har sat sig. »Det rigtige udbytte af bogen får man nok først, når man bruger den ude i kirker med kalkmalerier« (s. 9). Det er givetvis rigtigt, men alligevel forudsætter bogen også at man læser den fra A til Z, for der er flere steder sammenhænge som man kun fanger ved en helhedslæsning. Således er bogen bygget op kronologisk startende med Vä's malerier fra 2. fjerdedel af 1100-tallet sluttende med Ronnebys fra 1586. Derved er den en slags kunsthistorisk gennemgang med mange betragtninger der gælder udsmykningerne i bred almindelighed. Det rigtige udbytte får man først efter endt læsning af hele bogen – men det er jo ikke en dårlig kvalitet.

Man kan måske nok nogle steder undre sig over Knud Bannings udlægninger når de overskrider det ikonografiske niveau. Som en forklaring på at kalkmaleriregistrantens folk daterer de første romanske kalkmalerier tidligere end kunsthistorikere forud har gjort, skriver Knud Banning at »her i landet har man nemlig været flinke til at optage en del af, hvad den store internationale kirke havde at

byde på« (s. 10). Hvad får Banning til i modsætning til Francis Beckett og Poul Nørlund at mene at danskerne er vakse til at optage fremmed kultur? Der må da være en dybere forklaring på dette afgørende dateringsskift.

Om bl.a. Vitabys kalkmalerier fra begyndelsen af 1300-tallet står der at »i den slags udsmykninger kan man næsten føle, at tiden var fattig og ikke evnede at holde sig på fortidens højder, ja kultur- og kirkelivet gik sin undergang i møde med hastige skridt« (s. 52). Muligvis har Knud Banning ret, men hvad baserer denne forklaring sig på? Vores berømmelige guldalderkunst skabtes f.eks. i en krisetid efter statsbankerotten 1813. Det er vel også betænkeligt at sætte lighedstegn mellem kulturliv og kirkeliv. Kulturen kan vel tænkes at blomstre på andre måder end på kirkernes kvidtekalk.

Axel Bolvig

Bebyggelsers og bebyggelsesnavnes alder. NORNA's niende symposium i København 25.-27. oktober 1982. Redigeret af VIBEKE DALBERG, GILLIAN FELLOWS-JENSEN, BENT JØRGENSEN og JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN. (NORNA-rapporter 26). Uppsala, Norna-förlaget, 1984. 340 s. Ill. 95 kr.

Denne rapport fra Nordisk Samarbejdskomite for Navneforskning indeholder 18 foredrag fra symposiet i 1982 (i forordet fejlagtigt 1979) til belysning af mulighederne for at nå til – som det hedder i forordet – »et sikrere grundlag for en tværfaglig diskussion mellem navneforskere og bebyggelseshistorikere« ved et forsøg på »en præsentation af og konfrontation mellem de onomastiske og bebyggelseshistoriske problemstillinger«.

Den begrænsede plads, der er til rådighed, tillader ikke at omtale 18 bidrag, der er forsynet med engelsk resumé, litteraturlister og referat af efterfølgende diskussion, men her følger et udvalg: *Björn Teitsson*, Metoder til beregning av den islandske bosetnings alder, konfronterer de geologiske og arkæologiske kronologier med de skriftlige kilder, gårdenes takseringsværdi og landskyld, jordebøgerne fra omkr. 1700 og kirkeregistrene. *Stefan Brink*, Absolut datering av bebyggelsesnamn, refererer debatten siden omkr. 1900 og opstiller med udgangspunkt i C.J. Beckers afhandling, Problemer om bosættelsen i dansk jernalder (1977) et kontinuitetsskema med 5 à 6 hovedformer. Beslægtet hermed er *Torben Grøngaard Jeppesen*, Landsbyens alder – arkæologisk belyst og *Berta Stjernquist*, Bebyggelsesnamn och förhistorisk bebyggelse samt *Thorsten Andersson*, Bebyggelsesnamn givna efter fornlämningar. – *W. Laur* gør endnu engang op med teorien om svensk indvandring i Sønderjylland i »Stednavne på – by sammensat med personnavne«. *John Kousgård Sørensen*, Navn og bebyggelse, om -rød i Nordsjælland, viser om de godt 25 -rød navne, at de er opstået omkr. 900–1100 som bebyggelsesnavne, men vil ikke binde sig hertil for resten af Danmarks -rød, bl.a. under henvisning til Bertil Ejders bog *Ryd och rud* (1979). *Niels Lund*, Stednavne er ikke et privat slagsmål, vil ud fra engelske paralleller hævde, at de ti torp-landsbyer i Grevninge sogn ikke nødvendigvis skal tolkes som et stort nybrudsområde, men lige så godt kan være en opsplitning af et veldyrket område, forårsaget f.eks. af ændrede driftsformer. De øvrige foredrag er om bl.a. norske gårdnavne, forhold på Öland og i Nordsverige.

Herluf Nielsen